

Høgskolen i Sør-Trøndelag Høgskolestyret		
Vedtakssak		Dato: 09.06.2008
Til: Høgskolestyret		
Fra: Rektor		
Sak:		HS-V-029/08
Politikk for håndtering av immaterielle rettigheter (IPR) ved HiST		
Saksbehandler/-sted:	Ragnhild Nisja, SFS	
Tidligere sak(er):	HS-sak 12/2005 Forslag til system for håndtering av "Lov om retten til oppfinnelser gjort av arbeidstakere" ved HiST	
Vedlegg:	1. Utkast til IPR-politikk ved Høgskolen i Sør-Trøndelag, rev pr 29.05.08	
Link:	1. HS 012/05: http://www.hist.no/content.ap?thisId=6786&language 2. Vedtak fattet i HS-sak 12/2005 Forslag til system for håndtering av "Lov om retten til oppfinnelser gjort av arbeidstakere" ved HiST, inkl. vedlegg: https://ansatt.hist.no/content.ap?thisId=10583&language=0	

Forslag til vedtak:

- I. Høgskolestyret vedtar politikk for håndtering av immaterielle rettigheter (IPR) ved HiST som foreslått i vedlegg 1, side 1.
- II. Høgskolestyret vedtar følgende tiltaksplan for implementering av IPR-politikken ved HiST:
 1. Informasjon om HiSTs IPR-politikk.
 2. Kompetansehevende tiltak for ansatte knyttet til IPR-spørsmålet.
 3. IPR som tema integreres i undervisningen ved alle programmer. Plan for dette skal forelegges styret i forkant av studieåret 2009/2010.
 4. Utarbeide standartavtaler.
- III. Høgskolestyret vil be rektor rette en henvendelse til Universitets og høgskolerådet om å sette i gang et felles utredningsarbeid for å avklare og foreslå en felles politikk for håndtering av universitets- og høgskolesektorens rettigheter til læremateriell utviklet av faglig ansatte.

Hovedmomenter i saken:

Endringene i "Lov om retten til oppfinnelser som er gjort av arbeidstakere" i 2003 med opphevelse av det såkalte "lærerunntaket" gir universiteter og høyskoler anledning til å kreve retten til en patenterbar oppfinnelse frembrakt av ansatte overført til seg. En viktig begrunnelse for lovendringen var at "lærerunntaket" syntes å ha hatt som konsekvens at universiteter og høyskoler ikke har prioritert kommersialisering og at forskerne selv sjelden har hatt den kunnskap og kapital som er nødvendig for å patentere og kommersialisere oppfinnelser.

Lovendringen skulle markere at universiteter og høyskoler ikke bare har et ansvar for frembringelse av forskningsresultater, men også for utnyttelsen av disse. "Universitets- og høyskoleloven" ble derfor endret for å synliggjøre institusjonenes særlige ansvar for å legge forholdene til rette for at forskningens resultater blir utnyttet slik at de på best mulig måte kommer samfunnet til gode, og universiteter og høyskoler skal nå også "bidra til innovasjon og verdiskapning basert på resultater fra forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid".

Høgskolestyret vedtok i HS-sak 12/2005 Forslag til system for håndtering av "Lov om retten til oppfinnelser gjort av arbeidstakere" ved HiST. Dette vedtaket angir rammeverket hvordan oppfinnelser gjort av arbeidstakere skal håndteres ved HiST. Foreliggende sak foreslår en politikk for hvordan HiST skal ivareta og forvalte sine immaterielle rettigheter.

HiST har som en av sine strategier at vi skal bidra til regional nyskappingsarbeid gjennom forskningsbasert kunnskap og nye ideér. Arbeidet med kunnskapsbasert nyskaping skal ikke skje på bekostning av, men støtte opp om utdanning, forskning og formidling.

I arbeidet med utvikling av IPR-politikk er det innehentet erfaringer fra Norges forskningsråd, andre universiteter og høyskoler; spesielt fra NTNU og Universitetet i Oslo.

Forslaget til politikk for håndtering av immaterielle rettigheter ved HiST foreslås i denne omgang kun å omfatte IPR-politikk knyttet til:

a) I henhold til lovverk:

- Patenterbare oppfinnelser ("Lov om retten til oppfinnelser gjort av arbeidstakere").
- Datamaskinprogrammer ("Lov om opphavsrett til åndsverk m.v.", §39g).,
- Kretsmønstre for integrerte kretser ("Lov om vern av kretsmønstre for integrerte kretser", §4, andre ledd).

b) Andre arbeidsresultater med et næringsmessig/kommersielt potensial: ikke-patenterbare oppfinnelser, annen teknologi (tekniske prinsipper og knowhow, praktiske løsninger, vitenskapelig informasjon etc.), fysiske gjenstander av organisk, uorganisk og biologisk materiale som er resultat av HiSTs investeringer.

Forslaget til HiSTs rettighetspolitikk omfatter ikke opphavsrettsbeskyttede resultater som faglitterære arbeider og undervisningsmateriale i denne omgang. Imidlertid er dette et viktig tema, slik at det foreslås at HiST v/Rektor retter en henvendelse til Universitets og høyskolerådet om å sette i gang et felles utredningsarbeid for å avklare og foreslå en felles politikk for håndtering av sektorens rettigheter til læremateriell utviklet av faglig ansatte. Forslag til rettighetspolitikk begrenser ikke retten til å utnytte arbeidsresultatene i videre forskning med de begrensninger som finnes i "Patentloven" og "Åndsverksloven", og retten til publisering.

At HiST har rett til å få overført en oppfinnelse til seg, er imidlertid ikke ensbetydende med at HiST har plikt å overta alle oppfinnelser som frembringes. Å overta retten til en oppfinnelse

betyr også overtakelse av ansvaret for å utnytte rettighetene kommersielt med de kostnader som er tilknyttet dette. Det vil derfor være nødvendig med en vurdering og selektering av de arbeidsresultater/oppfinnelser som meldes inn.

Arbeidsutvalget foreslår følgende tiltaksplan for hvordan IPR-politikken bør implementeres ved HiST. Kostnadene til tiltakene er allerede lagt inn i forslag til budsjett 2008.

1. Bakgrunn

Endringene i "Lov om retten til oppfinnelser som er gjort av arbeidstakere" i 2003 med opphevelse av det såkalte "læreruntaket" gir universiteter og høyskoler anledning til å kreve retten til en patenterbar oppfinnelse frembrakt av ansatte overført til seg. Høgskolestyret vedtok i HS-sak 12/2005 Forslag til system for håndtering av "Lov om retten til oppfinnelser gjort av arbeidstakere" ved HiST. Dette vedtaket angir rammeverket hvordan oppfinnelser gjort av arbeidstakere skal håndteres ved HiST. Foreliggende sak foreslår en politikk for hvordan HiST skal ivareta og forvalte sine rettigheter.

Arbeidet med å utforme IPR-politikk for HiST ble igangsatt i forbindelse med utarbeidelse av Handlingsplan for innovasjon og regional utvikling. I mandatet for arbeidet med handlingsplanen, pkt. 6, heter det:

6. Utarbeide en politikk for håndtering av immaterielle rettigheter (IPR) ved HiST. IPR-politikk vedtatt i HS-sak 12/05 "Forslag til system for håndtering av "Lov om retten til oppfinnelser gjort av arbeidstakere" ved HiST og IPR-politikk utarbeidet av UiO bør legges til grunn i arbeidet

2. Arbeidsprosessen

Tidlig i arbeidsprosessen med handlingsplanen for innovasjon og regional utvikling ble det klart at arbeidet med IPR-politikk omfattet en del andre utfordringer som resulterte i behovet for å danne et eget arbeidsutvalg med følgende medlemmer:

Christian Kjølaas, TØH, leder av HiSTs kommersialiseringsutvalg

Roger Sørheim, TØH

Tore Castberg, AFT, nestleder av HiSTs kommersialiseringsutvalg

Britt Mellegaard, Leiv Eiriksson Nyskaping AS, som fungerte som utvalgets utreder.

Oppdragsenheten ved SFS har ivaretatt sekretariatsfunksjon.

Møtevirksomhet i IPR-utvalget

- Arbeidsutvalget har hatt 2 møter i perioden 05.desember 2007 – 4. januar 2008.

Andre aktiviteter i IPR-utvalget:

- HiST v/sekretariatet deltok på NFRs møte 08.11.2007 om Utvikling av felles IPR-policy for høyskolene
- Tore Castberg deltok på workshop om IPR og kommersialisering 13.-14.12.2007 i regi av Innovation Net.

3. Forslag til IPR-politikk

HiST har som en av sine strategier at vi skal bidra til regional nyskappingsarbeid gjennom forskningsbasert kunnskap og nye ideér. Arbeidet med kunnskapsbasert nyskaping skal ikke skje på bekostning av, men støtte opp om utdanning, forskning og formidling.

I arbeidet med utvikling av IPR-politikk er det innehentet erfaringer fra Norges forskningsråd, andre universiteter og høyskoler; spesielt fra NTNU og Universitetet i Oslo. Dette er utført med den hensikt at det:

- i. skal være mest mulig lik tolkning og praktisering av lovverket

- ii. skal være enkelt for faglige ansatte ved HiST å samarbeide på tvers av utdanningsinstitusjoner både i Trondheim og landet for øvrig.

I vedlagte notat datert 31.01.2008 er det foretatt en grundig gjennomgang av hva som må hensynstas ved utvikling og forvaltning av en IPR-politikk.

Arbeidsutvalget har valgt å avgrense arbeidet i denne omgang til kun å omfatte IPR-politikk knyttet til:

- a) I henhold til lovverk:
 - Patenterbare oppfinnelser ("Lov om retten til oppfinnelser gjort av arbeidstakere").
 - Datamaskinprogrammer ("Lov om opphavsrett til åndsverk m.v.", §39g),
 - Kretsmønstre for integrerte kretser ("Lov om vern av kretsmønstre for integrerte kretser", §4, andre ledd).
- b) Andre arbeidsresultater med et næringsmessig/kommersielt potensial: ikke-patenterbare oppfinnelser, annen teknologi (tekniske prinsipper og knowhow, praktiske løsninger, vitenskapelig informasjon etc.), fysiske gjenstander av organisk, uorganisk og biologisk materiale som er resultat av HiSTs investeringer.

Forslaget til HiSTs rettighetspolitikk omfatter ikke opphavsrettsbeskyttede resultater som faglitterære arbeider og undervisningsmateriale i denne omgang. Rettighetspolitikken begrenser ikke retten til å utnytte arbeidsresultatene i videre forskning med de begrensninger som finnes i "Patentloven" og "Åndsverksloven", og retten til publisering.

Imidlertid er opphavsrettsbeskyttede resultater som faglitterære arbeider og undervisningsmateriale et viktig tema som høyskolen bør få utviklet en politikk for. Dette er et arbeid som ingen norske offentlige høyskoler eller universiteter har egen politikk for. Universitetet i Oslo har satt i gang et utredningsarbeid på dette. Arbeidsutvalget oppfordrer derfor HiST v/Rektor til å rette en henvendelse til Universitets- og høyskolerådet (UHR) med anmodning om å sette i gang et felles utredningsarbeid utredningsarbeid for å avklare og foreslå en felles politikk for håndtering av universitet- og høyskolesektorens rettigheter til læremateriell utviklet av faglig ansatte på vegne av alle universitet og høyskoler i Norge.

Til orientering har HIST/AITeL har fått tildelt midler fra Norgesuniversitet til prosjektet "Utvikling og gjenbruk av digitalt læremateriell". Dette er et omfattende prosjekt hvor man blant annet vil se på metoder for å stimulere til utvikling av innhold, finne arbeidsformer som gjør det enklere å kunne ta i bruk publisert innhold og ikke minst hvordan opphavsretten kan håndteres. Kvalitetsaspektet står sentralt, det er prosjektets oppfatning at åpenhet bidrar til å heve både form og innhold. En nøkkel er å kunne forenkle gjenbruk av innhold, slik at man finner det man trenger og kan tilpasse det til eget undervisningsopplegg. IPR/DRM¹ er ett av forholdene som må avklares i dette prosjektet. Arbeidet på dette feltet kan også representere et betydelig innovasjonspotensial.

I diskusjonen som arbeidsutvalget har hatt har vi sett nødvendigheten av å presisere noen av punktene i forslag til IPR-politikk. Utvalget er enige i forslaget som legges fram, men ut fra diskusjonene som arbeidsutvalget har hatt for å komme fram til dette forslaget, ser vi det som nødvendig å presisere noen av punktene slik at vi formidlet arbeidsutvalgets forståelse av forslaget.

Ang. 1a i forslag til IPR-politikk:

¹ **Digital Rights Management (DRM)** eller Digital rettighetsadministrasjon (DRA) er en samlebetegnelse for ulike digitale teknologier som har som mål å administrere rettighetene til opphavsrettsbeskyttet informasjon. Det er viktig å merke seg at DRA betyr «digital administrasjon av rettigheter», og *ikke* «administrasjon av digitale rettigheter». Det er altså snakk om alle rettigheter, ikke bare de som er lagret eller distribuert digitalt. Kilde: <http://www.wikipedia.org/>

Skal institusjonene oppfylle forpliktelsene i hh til pkt.1 i forslag til IPR-politikk, holder det ikke at institusjonene kun har rett til å få eierskap til patenterbare oppfinnelser:

- Det er mange resultater fra forskning og faglig utviklingsarbeid som kan bidra til innovasjon og verdiskaping (kan ha et næringsmessig potensial) uten at de nødvendigvis er patenterbare.
- Det er umulig å vite om resultatet av et forskningsarbeid/oppfinnelse er patenterbar før dette har vært gransket/vurdert av patentmyndighetene.
- IPR omfatter mer enn oppfinnelser som omfattes av patentlovgivningen. Inkludert i IPR er bl.a. også retten til åndsverk og retten til kretsmønstre for integrerte kretser.

I henhold til lovgivningen (Patentloven, Åndsverkloven) er det oppfinner og opphavsmannen til åndsverket som har rett til å råde over oppfinnelser og åndsverk. Men det er både egne lover og lovparagrafer som gir en arbeidsgiver rettigheter:

- Lov om arbeidstakeroppfinnelser gir arbeidsgiver opsjon på å overta alle rettigheter til kommersiell utnyttelse av en patenterbar oppfinnelse (mot at oppfinner får en rimelig godtgjørelse).
- Åndsverkloven § 39g: "Opphavsrett til datamaskinprogram som er skapt av en arbeidstaker under utførelsen av oppgaver som omfattes av arbeidsforholdet eller etter arbeidsgivers anvisninger går, med den begrensning som følger av § 3², over til arbeidsgiveren, med mindre annet er avtalt".

NTNU har i sin "Veiledning for nyskaping ved NTNU" følgende formulering vedr. datamaskinprogrammer: "opphavsretten til program som er skapt under utførelsen av oppgaver som omfattes av arbeidsforholdet tilligger arbeidsgiver, med mindre den ansatte kan føre bevis for at annet er avtalt".

- Kretsmønsterloven §4, andre ledd: "Er kretsmønsteret frembrakt i arbeidsforhold, går eneretten til kretsmønsteret over til arbeidsgiveren, om ikke annet er avtalt."

NTNU har i sin "Veiledning for nyskaping ved NTNU" følgende formulering vedr. kretsmønster: "eneretten tilligger arbeidsgiver, med mindre den ansatte kan føre bevis for at annet er avtalt".

Ang. 2 a i forslag til IPR-politikk:

Bakgrunnen for at det foreslås minst 50% stilling er fordi NTNU praktiserer dette vedr. meldeplikten for patenterbare oppfinnelser. UiO opererer ikke med det samme. I forslaget til HiSTs IPR-politikk foreslås det at vi har mest mulig lik praktisering i Trondheismiljøet. Alternativet kan være at rettighetspolitikken gjelder alle, og at det ved hvert enkelt tilfelle vurderer om det er som resultat av arbeidsforholdet ved HiST.

² § 3. Opphavsmannen har krav på å bli navngitt slik som god skikk tilsier, så vel på eksemplar av åndsverket som når det gjøres tilgjengelig for almenheten. Har en annen rett til å endre et åndsverk eller å gjøre det tilgjengelig for almenheten, må dette ikke skje på en måte eller i en sammenheng som er krenkende for opphavsmannens litterære, vitenskapelige eller kunstneriske anseelse eller egenart, eller for verkets anseelse eller egenart. Sin rett etter første og annet ledd kan opphavsmannen ikke fraskrive seg, med mindre den bruk av verket som det gjelder, er avgrenset etter art og omfang.

Selv om opphavsmannen har gitt gyldig samtykke til bruken, har han, hvis verket gjøres tilgjengelig for almenheten i slik krenkende skikkelse som nevnt i annet ledd, rett til å kreve at det enten ikke skjer under hans navn eller at det angis på fyldestgjørende måte at de foretatte endringer ikke skriver seg fra ham. Denne rett kan opphavsmannen ikke gi avkall på.

Ang. 3a, første prikkpunkt i forslag til IRP-politikk::

3a) Avtaler som gir HiST eierskap og enerett til utnyttelse av prosjekresultater skal inngås med:

- Alle ansatte som frembringer/utvikler arbeidsresultater i hh til pkt. 1a)

Her kan det stilles spørsmål om dette skal gjelde også der den ansatte allerede er i full gang med et arbeid som kan føre til patenterbare oppfinnelser eller er det aktuelt bare der det settes i gang nye arbeidsoppgaver/prosjekter?

Her vil det være naturlig å følge vedtaket som Høgskolestyret fattet i febr. 2005 med virkning fra 1.3.2005. Selv om arbeidet er satt i gang før 1.3.2005 og fører til en patenterbar oppfinnelse etter 1.3.2005, vil IPR-politikken som blir vedtatt nå gjelde. Dette fordi prinsippene allerede er vedtatt og formidlet til avdelingene pr. brev og informasjon lagt ut på ansatteportalen og dette er derfor ikke noe nytt.

Ang. 3a, andre prikkpunkt i forslag til IRP-politikk::

3a) Avtaler som gir HiST eierskap og enerett til utnyttelse av prosjekresultater skal inngås med:

- Alle ansatte som arbeider på prosjekter med NFR- og/eller EU-finansiering der HiST er prosjektansvarlig institusjon (NFRs generelle kontraktsvilkår pkt. 7.2).

For prosjekter med NFR/EU-finansiering gjelder det prosjekter som starter opp fra 1.3.2008. Dette punktet vil ikke ha tilbakevirkende kraft, men NFR generelle kontraktsvilkår pkt. 7.2 gjelder allerede.

4. Forslag til tiltaksplan for implementering av IPR-politikken ved HiST

Arbeidsutvalget foreslår følgende tiltaksplan for hvordan IPR-politikken bør implementeres ved HiST. Kostnadene til tiltakene er allerede lagt inn i forslag til budsjett 2008.

Tiltaksplan IPR-politikk	Hoved ansvarlig		Egeninnsats fra avd.	
1. Informasjon om HiSTs IPR-politikk – oppgradere eksisterende informasjon og utarbeide ny informasjon; info på ansatteportalen og enkel brosjyre.	HA/SFS	30.000 Er lagt inn i budsjettet for HA/SFS		
2. Kompetansehevende tiltak for ansatte knyttet til IPR-spørsmålet; jfr. tiltak i FORNY HiST 2008: arrangere 2-3 temamøter knyttet til IPR.	HA/SFS (FORNY HiST)	Er finansiert	intern FoU-tid	Alle avd.
3. IRP som tema integreres i undervisningen ved alle programmer. Kan for eksempel knyttes til hovedoppgavearbeidet (bachelor/masteroppgave). Plan for dette skal forelegges styret i forkant av studieåret 2009/2010	Rektor		intern FoU-tid	Alle avd.
4. Utarbeide standartavtaler: i) ved nyansettelser av faglige; tar utgangspunkt i UiOs avtale ii) for ansatte som søker bistand i forbindelse med kommersialiseringsarbeid iii) ved deltakelse i EU og NFR-prosjekter iv) ved studentprosjekter der ansatte bidrar mht. problemstillinger og veiledning knyttet til deres FoU-arbeid/oppfinner som kan resultere i kommersialisering o.lign.	HA/SFS	40.000 Er lagt inn i budsjettet for HA/SFS		
Sum		70.000		

5. Drøfting

Forslaget til IPR-politikk er sendt på høring til avdelingen v/avdelingens representanter i arbeidsgruppen for Handlingsplanen for innovasjon og regional utvikling. Det er ikke kommet inn endringsforslag til forslaget til IPR-politikk.

Det er kommet inn oppfordring fra en av avdelingene om at HiST bør ta en aktiv rolle selv for å starte avklaringen i forhold til opphavsrettsbeskyttede resultater som faglitterære arbeider og undervisningsmaterialer og ikke bare oversende problematikken til UHR og avvente deres eventuelle utredning.

Arbeidsutvalget har ingen mening om HiST selv bør ta en aktiv rolle eller ikke. Det vurderes at det ligger utenfor mandatet som opprinnelig er gitt.

Etter HS-møtet i 28.02. er det gjennomført informasjons/drøftingsmøter med tillitsvalgte og ledelsen ved Studentparlamentet.

Hovedelementene fra møtet med ledelsen i Studentparlamentet:

- Ønsket en sterkere vedtaksformulering vedrørende at IPR som tema skal integreres i undervisningen. Kommentar: Er ivarettatt.

Hovedelementene fra møtet med tillitsvalgte:

- Spørsmål om hvordan arbeidstid defineres all den tid arbeidstid og fritid flyter over i hverandre. Kommentar: ikke relevant, det er arbeidsresultater som har sammenheng med arbeidsforholdet som vurderes, ikke når på døgnet arbeidsresultatet er oppstått.
- Stiller spørsmål ved at IRP som tema skal integreres i undervisningen. Ser en tendens til at "alt" skal integreres. Kommentar: Foreslås at temaet tas inn tilknytning til bachelor-/masteroppgavene slik at studentene blir oppmerksomme på

rettighetsproblematikken både i gjennomføring av studentoppgaver og senere i arbeidslivet.

- Stiller spørsmål om hvorfor HiST skal vedta egen IPR-politikk, burde være en felles for alle universiteter og høyskoler. Ulik praktisering kan vanskeliggjøre samarbeid på tvers av institusjonene. Kommentar: Lovverket er allerede vedtatt. Med en IPR-politikk kan en tydeliggjøre hvordan HiST ønsker å praktisere loven slik at evt. konflikter kan unngås. Det er videre vektlagt erfaringer fra andre U&H, Forskningsrådet slik at det skal være enkelt å samarbeide over institusjonsgrensene.
- Det bør settes i gang et felles utredningsarbeid for å avklare og foreslå en felles politikk for håndtering av universitets- og høyskolesektorens rettigheter til læremateriell utviklet av faglig ansatte. Kommentar: Er ivaretatt i forslag til vedtak.